

УДК 821.161.2–92:654.191 (73)

Якими повинні бути радіопередачі «Голосу Америки» для Советського Союзу¹

Петро ФЕДУН (ПОЛТАВА)Публіцист УПА, керівник
Бюро інформації Української
Головної Визвольної Ради
(1949–1951)

Статтю колишнього керівника Бюро інформації Української Головної Ради (УГВР), чоловічого журналіста й публіциста УПА Петра Федун (Полтави) редакція «Українського інформаційного простору» відкриває нову рубрику «Документи з діаспорних архівів». Плануємо повертати із небуття ті зовсім невідомі українським дослідникам-журналістикознавцям тексти, змістові акценти яких суголосні нинішнім реаліям розвитку національного інформаційного простору.

Петро Миколайович Федун (псевдо «Полтава», «Волянський», «Север», «Зенон», «П. Савчук») вважається чоловічим ідеологом («політвиховником») українського збройного підпілля ОУН-УПА 40–50-х років ХХ ст. У новітню українську історію він має заслужено увійти як публіцист, автор та редактор багатьох повстанських публікацій. Родом із села Шнирів, що неподалік Бродів на Галичині, де народився в селянській родині 23 лютого 1919 р.

Біографія цієї талановитої особистості переповнена неймовірно карколомними подіями: юначий вишкіл у підпільній ОУН від середини 30-х років; від 1939 року — студент медицини Львівського університету, знавець класичних мов. З призовом того ж року на службу в радянську армію пройшов шлях від рядового до офіцера, з початком війни — командир взводу червоноармійців. Воював на фінсько-радянському й німецько-радянському фронтах. Далі — німецький полонений, втеча звідти і — повстанець-підпільник у рядах УПА.

Вражає й кар'єрний ріст у підпіллі: від редактора журналу «Юнак» — до заступника голови Генерального Секретаріату УГВР; від рядового повстанця — до полковника УПА, члена її Головного військового штабу. Після загибелі Романа Шухевича обирається заступником Головного Командира УПА (літо 1950).

Петро Федун (Полтава) не дожив до свого 33-ліття два місяці — загинув як героєм у бою з НКВС у грудні 1951 р. в лісі біля с. Новошин (нині в Жидачівському районі Львівщини).

Найбільш відомий твір цього автора, за читання чи поширення якого в радянській Україні у 50-х роках розстрілювали, — брошура «Хто такі бандерівці та за що вони борються». Вона неодноразово перевидавалася в підпільних друкарнях УПА, а також пересилалася на радянські терени з-за кордону. У діаспорі цю книгу назвали безсмертною легендою воюючої нації.

Загалом творчий доробок Федун (Полтави) хоч і невеликий за обсягом, але досить потужний за змістом. Передусім це низка аналітичних статей про ідеологію українського націоналізму. З перших — «Концепція Самостійної України й основна тенденція ідейно-політичного розвитку сучасного світу», «За тип організованої демократії в майбутній незалежній Українській державі», «Хто є справжній націона-

1 Мовні особливості документа збережено

ліст-революціонер». Особливість таких текстів: написані просто, дохідливо, у розрахунку на читача мало підготовленого в житті й політиці. На противагу, скажімо, текстам на подібну тематику вишуканого естета й літератора високої проби Дмитра Донцова, які краще сприймає вже підготовлений читач.

Спонукою до написання статті «Якими повинні бути радіопередачі «Голосу Америки» для Советського Союзу» став масовий стихійний рух кінця 40-х років ХХ ст. українців західної діаспори з метою добитися мовлення радіостанції «Голос Америки» українською мовою. Домагання українців увінчалися успіхом наприкінці листопада 1949 р. Однак на початковому етапі українськомовні передачі цієї радіостанції носили здебільше не прихильний або неправдивий щодо українства характер. Причиною було те, що керівником української редакції виявився росіянин Григор'єв — неприхований адепт «руського міра».

Факт очолювання української редакції ворогом українців став причиною появи «Меморіалу українців Великої Британії», що надійшов як офіційний документ на ім'я керівництва «Голосу Америки».

У «Меморіалі» було висловлено низку побажань та пропозицій. Суть їх зводила ся до одного: в українських передачах мала би бути належна увага українським національним ідеалам і національній традиції. Зреалізувати це можна було б включенням час від часу таких тем:

- нариси української історії та культури;
- розповіді про національних героїв минулого і новітньої епохи;
- матеріали про знакові дати національно-визвольних змагань українців;
- огляди американської та західної преси, у яких ідеться про Україну та українців.

Окрема заувага стосувалася необхідності відмосковлення змісту радіопрограм, адресованих для українців: «Українські радіомовлення повинні бути інакше редактовані, ніж російські. Зміст українських передач повинен бути також інший», — йшлося в документі.

Стаття написана підпільним журналістом УПА на території радянської України і виражала думки не лише повстанців, а і значної частини українського населення.

Актуальність цього тексту відчувається сьогодні як ніколи. Варто читачеві лише замінити часто повторювані тут словосполучення «московсько-більшевицькі гнобителі», «більшевицька тиранія», «СССР» на «російська агресія», «російська пропаганда», «путінська Росія». Саме в контексті теперішньої неоголошеної російсько-української війни на сході України в статті зачіпається пласт проблем сучасної гуманітарної політики Української держави загалом та інформаційної зокрема.

Уперше опублікована у двотижневнику Закордонного Представництва УГВР «Сучасна Україна» (число від 18 березня 1951 р.) — незадовго до загибелі публіциста. Повної підшивки цього видання в жодній книгозбірні України і світу немає.

Примірник тексту виявлено автором цих рядків в архіві Української Видавничої Спілки в Лондоні під час наукового стажування у Великій Британії.

Розділ «Документи з діаспорних архівів» веде професор Микола Тимошик.

WHAT SHOULD BE "VOICE OF AMERICA" RADIO PROGRAMS FOR THE SOVIET UNION

Petro Fedun (Poltava)

Publicist of the Ukrainian Insurgent Army

Head of the Information Bureau of the Ukrainian

Supreme Liberation Council (1949–1951)

The editorial board of the Ukrainian Information Space opens a new section entitled "Documents from Diaspora Archives" with an article by Petro Fedun (Poltava), a former head of the Information Bureau of the Ukrainian Supreme Council (UHVR), UPA main journalist and publicist. We plan to bring back from oblivion those texts completely unknown to Ukrainian researchers and journalists, the semantic accents of which are in line with the current realities of the development of the national information space.

Petro Fedun (pseudo "Poltava", "Volianskyi", "Sever", "Zenon", "P. Savchuk") is considered the main ideologue ("political educator") of the Ukrainian armed underground OUN-UPA of 40–50s of the twentieth century. He should deservedly enter the recent Ukrainian history as a publicist, author and editor of many insurgent publications. Originally from the village of Shnyriv, not far from Brody in Galicia, where he was born in a peasant family on February 23, 1919.

The biography of this talented person is full of incredibly shocking events: youth training in the underground OUN from the mid-30s; from 1939 — medical student of Lviv University, an expert in classical languages. With the conscription of the same year for service in the Soviet army, he went from private to officer, with the beginning of the war — the commander of a platoon of the Red Army soldiers. He fought on the Finnish-Soviet and German-Soviet fronts. Then he was a German prisoner, after happened an escape from there, and finally he became an underground insurgent in the ranks of the Ukrainian Insurgent Army.

The career growth in the underground was also impressive: from the editor of the magazine "Yunak" ("Youth") — to the Deputy Head of the General Secretariat of the UHVR; from an ordinary insurgent to a UPA colonel, a member of its General Military Staff. After Roman Shukhevych's death, he was elected as a Deputy Commander-in-Chief of the Ukrainian Insurgent Army (summer 1950).

Petro Fedun (Poltava) was two months away from his 33rd birthday — he died as a hero in a battle with the NKVD (People's Commissariat for Internal Affairs) in December 1951 in the woods near the village Novoshyn (now in the Zhydachiv district of Lviv region).

The most famous work of this author, for the reading or distribution of which people were shot in Soviet Ukraine in the 1950s, is the brochure "Who are the Banderites and what are they fighting for?". It was repeatedly republished in underground printing houses of the Ukrainian Insurgent Army and was also sent to Soviet territories from abroad. In the diaspora, this book was called the immortal legend of a warring nation.

Despite the fact that Fedun's (Poltava) creative contribution is small in volume, but quite powerful in content. First of all, this is a series of analytical articles on the Ukrainian nationalism ideology. Among the first — "The concept of Independent Ukraine and the main trend of ideological and political development of the modern world", "For the type of organized democracy in the future independent Ukrainian state", "Who is a true nationalist-revolutionary". The main feature of such texts: they are written simply, intelligibly,

and oriented on the reader who is not prepared in life and politics. In contrast to texts on a similar subject, written by the refined esthete and high standard writer Dmytro Dontsov, which are better perceived by an already prepared reader.

The fact that Ukrainian editorial board was headed by an enemy of Ukrainians led to the appearance of the "Memorial of Ukrainians in Great Britain", which came as an official document addressed to the leadership of the "Voice of America".

A number of wishes and suggestions were expressed at the Memorial. Their essence was reduced to one thing: Ukrainian programs should pay due attention to Ukrainian national ideals and national traditions. This could be achieved by including the following topics from time to time:

- outlines on Ukrainian history and culture;
- stories about national heroes of the past and modern era;
- materials about the significant dates of Ukrainians' national liberation struggle;
- reviews of the American and Western press, which deal with Ukraine and Ukrainians.

Particular attention was paid to the need to separate the content of radio programs addressed to Ukrainians from Moscow ones: "Ukrainian radio broadcasts should be edited differently than Russian ones. The content of Ukrainian programs should also be different," — the document said.

The impetus for writing the article "What should be 'Voice of America' radio programs for the Soviet Union" was the mass spontaneous movement of the Western Diaspora Ukrainians in the late '40s of the twentieth century in order to get the "Voice of America" radio broadcast in Ukrainian. The Ukrainians' demands became successful at the end of November 1949. However, at the initial stage, the Ukrainian-language broadcasts of this radio station were mostly unfavorable or untrue towards Ukrainians. The reason was that the head of the Ukrainian editorial office was a Russian Hryhoriev — an outspoken follower of the "Russian world".

The article was written by an underground UPA journalist on the territory of Soviet Ukraine and expressed the views not only of the insurgents but also of a large part of Ukrainian population.

The relevance of this text is felt today as never before. The reader only needs to replace the often-repeated phrases "Moscow-Bolshevik oppressors", "Bolshevik tyranny", "USSR" with "Russian aggression", "Russian propaganda" and "Putin's Russia". Within the context of the current undeclared Russian-Ukrainian war in the East of Ukraine, the article touches on a layer of problems of the modern humanitarian policy of the Ukrainian state in general and information policy in particular.

First published in the biweekly of the Foreign Office of the UHVR "Modern Ukraine" (dated March 18, 1951) — shortly before the death of the publicist. There is no complete folder of this edition in any book collection of Ukraine and the world.

A copy of the text was found by the author of these lines in the archives of the Ukrainian Publishing Union in London during a research internship in Great Britain.

The section "Documents from Diaspora Archives" is headed by Professor Mykola Tymoshyk.

Пишу цих кілька завваг у переконанні, що в народі Сполучених Штатів Америки та в народі українського спільна мета: перемога над большевизмом, боротьба за свободу.

Український народ бореться проти большевицької тиранії вже від 1918 р. і аж до сьогодні — бореться в обороні своєї власної й загальнолюдської свободи, в обороні свого власного життя як окремої нації, в обороні всього ще вільного світу. Починаючи від 1943 р. і аж до сьогодні, тобто після чергової окупації України московсько-большевицькими імперіялістами, що сталася в результаті розгрому гітлерівської Німеччини союзними націями, — український народ ось уже протягом сімох років веде проти большевицьких гнобителів завзяту, безприкладно героїчну, незвичайно криваву повстанську й підпільну боротьбу. У першій лінії цієї боротьби йдуть багатотисячна Українська Повстанська Армія (УПА) та українське збройне підпілля. Усією боротьбою керує Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), складена з представників усіх українських земель і різних українських політичних партій та середовищ.

Україна завжди була форпостом боротьби вільного світу проти большевицької тиранії. Зокрема, таким форпостом є вона в сьогоднішній політичній обстановці. У той час, коли західні держави тільки готуються до оборони перед большевизмом, український народ уже від ряду років складає тисячі жертв у нерівній боротьбі проти большевицької тиранії, у боротьбі сам на сам із московсько-большевицьким колосом.

В обороні свободи проти всякої тиранії завжди теж боровся й бореться великий американський народ. Сьогодні американський народ на чолі вільного світу йде в першій лінії боротьби проти большевицьких агресорів і тиранів. Сьогодні американський народ уже примушений складати жертви в людях у боротьбі проти большевицьких агресорів-імперіялістів на Кореї. У нас спільний ворог — большевицька диктаторська, терористична, імперіялістична кліка, яка готується підкорити під своє панування весь світ. У нас спільна мета: побудова справедливого й передового ладу у світі, оснований на пошанованні прав людей, громадян і народів.

Одним із засобів боротьби американського народу проти большевицьких тиранів є, безумовно, радіопередачі «Голосу Америки» для Советського Союзу. Таким засобом ці радіопередачі є остільки, оскільки вони насамперед стараються донести правду до підсоветських людей — правду, з одного боку, про західній світ і, з другого боку — про терористичний, тоталітарний, гнобительський і експлуататорський большевицький режим. Цим шляхом формується

протибольшевицька, протирежимна свідомість підсоветських людей, їхнє протибольшевицьке наставлення, що, як відомо, має першорядне значення в пляні боротьби проти большевизму.

Ми, учасники визвольної боротьби українського народу, які живемо й боремося в Советському Союзі, дуже добре знаємо, яке величезне значення в пляні протибольшевицької боротьби має вільна і правдива інформація для підсоветських мас. Та щоби така інформація була ефективна, вона мусить рішуче рахуватися з психологією, способом думання, світоглядом та настроями підсоветських людей. Це цілком зрозуміла й необхідна передумова всякої інформативно-пропагандивної акції.

У випадку радіопередач «Голосу Америки» для Советського Союзу я примушений ствердити, що ця передумова не завжди як слід зберігається. Тому теж не завжди радіопередачі «Голосу Америки» для Советського Союзу дають бажаний ефект.

З цієї причини я, як активний учасник визвольної збройної боротьби проти большевизму в Україні, почуваючись до єдності з усім вільним світом у його боротьбі проти большевицьких агресорів та тиранів, хочу подати оцих своїх кілька скромних, коротких заваг щодо того, якими повинні бути радіопередачі «Голосу Америки» для Советського Союзу, щоби вони в якнайбільшій мірі сприяли формуванню протибольшевицької свідомости, протирежимного наставлення підсоветських мас, і щоби вони таким чином якнайбільше сприяли організації фронту боротьби за свободу й у середині Советського Союзу.

1. Советські маси треба вирвати зі стану повної апатії, з почуття повної осамітнености у світі, з почуття беззахисности перед большевицькою тиранією.

Найхарактеристичнішою рисою духового стану підсоветських мас є певного роду психологічний параліч, що в ньому перебуває величезна більшість підсоветських людей. Причиною цього паралічу є, насамперед, величезний страх перед МГБ-МВД із їх величезним, всеохоплюючим поліційним апаратом та страхітливим, кривавим, ніколи не послаблюючим терором. Далі причиною такого паралічу є дотеперішні успіхи МГБ-МВД у здушуванні всякого роду «опозиції», їхні успіхи в боротьбі проти всяких протирежимних елементів та всякого роду протирежимного спротиву.

Унаслідок цього громадянин Советського Союзу чується цілком безсилим супроти большевицького режиму і його огортає повна апатія до всього, що діється. Емведівський терор його духово заламав, він втратив надію добитися будь-яких змін, він дійшов до пере-

конання, що всяка боротьба проти режиму даремна, що треба миритися з лихом і так коротати свій вік у большевицькому пеклі.

Такі є внутрішні (тобто викликані внутрішнім підсоветським життям) причини цього духовного паралічу людей, цієї безмірно глибокої, мертвої апатії широких мас. Але складаються на те й зовнішні причини.

Що, наприклад, чує підсоветський громадянин у закордонному радіо, що він взагалі чує з-за кордону, про що взагалі говорить політика західних держав щодо Советського Союзу?

Основним лейтмотивом закордонної політики і пропаганди щодо Советського Союзу є, як відомо, таке твердження: большевицький лад у ССРС є внутрішня справа народів Советського Союзу, і західні держави, у тому числі насамперед США, не вмішуються в ці відносини.

Не важко додуматися, яке враження може робити на підсоветських людей така позиція західних держав і в першу чергу США. Така позиція до решти добиває в підсоветських людей будь-яку надію на покращання їхньої долі, створює в них почуття повної осамітненості у світі й повної беззахисності перед большевицьким режимом, ще більше поглиблює ту апатію, у якій вони й без того перебували. Така позиція Заходу щодо Советського Союзу — позиція і в офіційній політиці, і в пропаганді — до решти ламає волю людей до опору проти большевицьких гнобителів, відбирає відвагу до такого опору. Така позиція не тільки що не сприяє створюванню передумов для виникнення фронту боротьби за свободу в середині Советського Союзу, але і протидіє створюванню таких передумов.

Це ясне, що, можливо, з певних причин офіційна дипломатія США іншої позиції щодо Советського Союзу займати не може. Але чому стисло по цій лінії йде пропаганда США? Адже большевики, як противники США, роблять інакше. Притримуючись формально принципу не вмішування у внутрішні справи суверенних держав, вони у своїй пропаганді до народів даних країн йдуть по лінії не тільки критики внутрішніх відносин у даних державах, але і всіма можливими засобами і прийомами сприяють стимулюванню активної боротьби проти режимів даних країн, вони у своїй пропаганді завжди виразно виступають як приятелі й союзники окремих політичних сил та широких народних мас даних країн, і це дає большевикам непогані результати.

Найважливішою передумовою виникнення фронту активної боротьби за свободу в середині ССРС є вирвання підсоветських мас зі стану тієї апатії, у якій вони перебувають, з почуття своєї безза-

хисности перед советським режимом та осамітнености у світі. Це станеться тоді, коли американський народ зуміє переконати підсоветські народи, що він боліє їхньою долею, що він їм співчуває, що він їх активний приятель і союзник. Йдеться про те, щоби підсоветські народи відчули, що американський народ є виразно проти большевицького узурпаторського, тоталітарно-терористичного режиму скрізь, у тому числі й на території Советського Союзу, та що він є виразно по боці підсоветських народів у їхній справедливій національній і соціальній визвольній боротьбі. Ляйтмотивом (якщо не писаним, то фактичним) американської пропаганди повинно бути не твердження про не вмішування США у внутрішні справи ССРСР, але активне співчуття народам Советського Союзу, виразна тенденція підтримати ці народи у їхній справедливій проти-режимній визвольній боротьбі. Чуючи за собою підтримку великого американського народу, підсоветські народи перестануть почуватися беззахисними супроти большевицької терористичної кліки, вони перестануть почуватися самотніми в їхніх стражданнях і в їхній ненависті до большевицького режиму, вони підіймуться з тієї мертвої апатії, у якій вони перебувають. Це буде перший дуже важливий крок на фронті активізації підсоветських мас до боротьби за свободу проти большевицької тиранії.

У напрямі психічної регенерації підсоветських мас, і насамперед українського народу, за останні роки значних успіхів добився український визвольний рух в Україні. Своєю успішною боротьбою УПА та українське визвольне підпілля розбили міф про всесильність МГБ і тим значно спричинилися до відродження відваги підсоветських мас чинити опір большевицьким гнобителям. На прикладі боротьби УПА й українського визвольного підпілля підсоветські маси переконуються, що МГБ не є таким всесильним, як воно виглядало раніше, що боротьба проти большевицьких гнобителів можлива навіть в умовах большевицької-емгебівської поліційної системи. Відповідна лінія в американському радіо успішно і швидко цей процес посувала б далі.

2. Критику большевицького ладу недоцільно вести з позиції капіталізму.

Большевицького ладу, большевицького «соціалізму» підсоветські маси ненавидять. Але підсоветські народи не тужать теж за капіталізмом, що його повалено на території сьогоднішньої ССРСР у рр. 1917–20. Підсоветські люди у своїй величезній більшості є виразно проти повороту капіталізму. Це є той наслідок революції 1917–20 рр., що його ніяк не можна ігнорувати і з яким треба рішу-

че рахуватися. Цього вимагає реальна дійсність і реальна політична доцільність. А всяка розумна політика повинна рішуче рахуватися з реальними фактами. З цим повинна теж рахуватися американська пропаганда, скеровувана до народів Советського Союзу.

Ми, як учасники визвольної боротьби в Україні, які перебуваємо в середині Советського Союзу й маємо зв'язки із широкими підсоветськими масами, дуже добре знаємо, що підсоветські люди не захоплюються капіталізмом — ні старим європейським, ні теперішнім американським. Ці маси можна з успіхом закликати на боротьбу проти большевизму не в ім'я реставрації капіталізму, не в ім'я американського способу життя, який, безперечно, має в собі багато світлих і здорових моментів. Большевицький лад треба критикувати з позиції тих передових політичних сил з-поміж народів Советського Союзу, які змагають до повалення большевизму не в ім'я реставрації там старих порядків, а в ім'я побудови справедливого і прогресивного соціально-економічного ладу.

Однією з найсерйозніших таких сил є сьогодні діючий в Україні український визвольний рух, репрезентований УПА та українським визвольним підпіллям і очолюваний Українською Головною Визвольною Радою. Український Визвольний Рух стоїть на принципі національно-державної і громадсько-кооперативної власности в дрібній промисловості й торгівлі, на принципі приватної власности селян на землю в межах трудових господарств, на принципі справжньої демократії в галузі державного устрою. Ця програма має підтримку якнайширших мас як українського, так і інших народів Советського Союзу.

У випадку українського народу найбільш успішною критикою большевизму була б критика з позиції від ряду років діючого в Україні Українського Визвольного Руху, очолюваного й керованого Українською Головною Визвольною Радою. Тверджу це не як член такої чи іншої політичної партії, а як український патріот, який від ряду років у середині Советського Союзу стоїть в активній боротьбі проти большевизму і який змагає до включення в активну протибольшевицьку визвольну боротьбу якнайширших мас українського народу в ім'я спільних усьому вільному світові ідеалів свободи, ідеалів демократії, в ім'я політичного, соціального й культурного прогресу в усьому світі, в ім'я визволення українського й інших народів Советського Союзу.

3. Критику большевизму треба вести також із позиції окремих, поневолених большевицькою Москвою, неросійських народів СССР, в ім'я перебудови СССР на принципі незалежних

національних держав усіх підсоветських народів, в ім'я визволення неросійських народів ССРСР і в першу чергу українського народу також і з-під національного ярма.

У західньому світі, на мою думку, рішуче неправильно недооцінюється вага й актуальність національного моменту на території сьогоdnішнього Советського Союзу. Це величезна помилка західнього світу щодо народів ССРСР. Національні почуття окремих підсоветських народів, й особливо українського народу, їх прагнення до самостійності! — це величезна сила, якої в жодному разі не належить ні недоцінювати, ні тим більше випускати з уваги. Денаціоналізаційна русифікаторська й завжди скрайне терористична політика царської й большевицької Москви ці прагнення тут і там може дещо притупила, ця політика навчила поневолені народи ці прагнення глибоко скривати. Але вони у відповідний момент виявляють себе з могутньою силою. У момент розвалу ССРСР вони виступлять як найважливіший політичний фактор на території сьогоdnішнього Советського Союзу.

Ці висновки я спираю як на основі теперішніх спостережень над підсоветськими людьми різних національностей, зокрема ж на основі досвіду, дуже доброго знання цих відносин в Україні, так і на основі досвіду революції в період 1917–20 рр.

Ось приклад із нашої теперішньої практики в Україні. Вистачить підпільникам стрінутися один-два рази з українським юнаком-комсомольцем, який до цього часу був виключно тільки під большевицькими денаціоналізаційними впливами й дослівно нічого не чув про самостійницьку боротьбу українського народу (бо й такі випадки бувають), вистачить перевести з таким комсомольцем одну-дві роз'яснювальні гутірки, дати одну-дві листівки чи брошури, написані в патріотичному українському дусі, і цей юнак бере свій комсомольський білет і заявляє, що він відтепер, буде боротися лише за визволення України, лише за побудову незалежної української держави. Таких випадків у нашій підпільній практиці ми маємо багато. Здавалося б, що цей юнак цілком національно байдужий. А після кількох розмов показується інакше. Національні почуття підсоветських людей, зокрема українців, у певних випадках тільки приховані, скриті, але вони живі, вони — величезна сила, яку лиш треба привести в рух.

Під час революції 1917–20 рр. неросійські народи перебували в стані куди більшої відсталості, як тепер. І незалежно від цього революційний рух серед неросійських народів відразу прийняв виразно національно-визвольний характер. Це загально відомий історичний

факт. Так було у Фінляндії, у країнах Прибалтики, в Україні, у Білорусі, на Закавказзі, у Середній Азії. Національна стихія виступила з величезною силою, вона наклала свій відпечаток на весь революційний рух, вона незвичайно піднесла революційний патос, пориваючи на боротьбу проти нацизму найширші маси народу. А тепер неросійські народи ССРСР перебувають на куди вищому рівні національної й культурної зрілості. Куди сильніше, незалежно від усієї большевицької національної політики, вони відчувають теж своє національне поневолення, гноблення й експлуатацію з боку большевицької Москви. Не вільно тому легковажити національного моменту на території сьогоднішнього Советського Союзу в пляні організації всесвітнього фронту боротьби за свободу.

Американське радіо повинно звертатися до окремих неросійських народів ССРСР, поневолених большевицькою Москвою, повинно викривати їхнє національне гноблення з боку раніше царської, а тепер большевицької Москви, розбуджувати чи підтримувати національну свідомість неросійських народів ССРСР, звертатися до їх національних почуттів, широко користати з фактів політичної й культурної історії окремих неросійських народів ССРСР, одним словом — говорити до неросійських народів ССРСР у їхньому національному, патріотичному дусі.

Дуже показовим у цьому відношенні є той ефект, який мають в Україні радіопередачі «Голосу Америки» після того, як вони з кінцем червня й початком липня 1950 р. почали редагуватися в дещо більше українському, патріотичному дусі. Не зважаючи на можливість репресій, українські чоловіки й жінки, українська молодь збираються цілими групами, щоби зловити хоч кілька слів із цих радіопередач. Треба бачити ті вибухи обурення й ненависти проти большевицьких гнобителів у зв'язку із заглушуванням ними радіопередач, щоби зрозуміти, як жадібно українські люди ловлять кожне справді українське слово — кожне слово, пов'язане з життям українського народу, з його історією, з його боротьбою за визволення, з його прагненням до незалежності. Але ці радіопередачі ще й далі в багатьох випадках цілком незадовільні, їм треба надавати ще більш український зміст.

4. «Голос Америки» повинен використовувати факти активної протибольшевицької боротьби в середині ССРСР, у тому числі і факти боротьби українського визвольного руху в Україні — факти боротьби УПА та українського визвольного підпілля.

Мене, як і всіх моїх друзів, постійно дивує факт: Чому большевицька пропаганда ніколи не занедбує використати навіть наймен-

ший факт незадоволення чи активної боротьби з боку такої чи іншої робітничої організації в США, не занедбує використати такого чи іншого протирежимного виступу, напр., на Філіппінах — і в той же сам час американська пропаганда майже не використовує фактів проти-большевицької боротьби українського народу. Така лінія американської пропаганди незвичайно вигідна більшовикам. Це саме дає їм змогу переконувати світ, що в ССРСР панує ніде до цього часу не бачена «морально-політична єдність» суспільства з урядом і большевицькою партією. А тим часом в Україні вже майже сім років проходить масова, з участю мільйонів українського народу, визвольна протибольшевицька боротьба, боротьба безприкладно героїчна й завзята. А тим часом в Україні большевицькі сатрапи dokonують найбільших дикунств над учасниками визвольної боротьби й мирним населенням. В інтересах вільних народів є якнайширше використати, з одного боку — факти сьогоднішньої визвольної боротьби українського народу в середині ССРСР і з другого боку — факт дикунської розправи большевицьких злочинців із цим рухом, — для того, щоби розшифрувати перед усім світом справжнє становище большевицьких імперіялістів до визвольних змагань поневолених народів, та щоби розкрити перед народами світу справжні відносини в ССРСР, в кінці, щоби використати перед світовою громадськістю дикунські методи большевицьких злочинців у здушуванні політичних протирежимних рухів у середині ССРСР взагалі. Мовчати про це, значить — сприяти большевизмові, значить — не боротися проти большевизму, а пособляти йому.

Окремо підкреслюю, що підпільна й партизанська боротьба в умовах Советського Союзу є єдиноможливою формою політичної протирежимної боротьби взагалі. До підпільної партизанської боротьби в ССРСР не вільно підходити з такими критеріями, з якими часто підходиться до цих форм боротьби в демократичних країнах, де є всі можливості боротися легальним, мирним шляхом. У ССРСР можна вести політичну боротьбу тільки методом підпілля й партизанки. Тому тут рішуче мусять відпасти всякі застереження щодо законности, легальности і т. д. такої боротьби.

Інформація про визвольну боротьбу українського народу через «Голос Америки» мала б не тільки величезне значення для зовнішнього світу в сенсі розшифрування справжніх відносин у ССРСР та справжнього обличчя большевизму. Така інформація відіграла б теж колосальну роль у ділі стимулювання активного опору проти диктаторського терористичного режиму серед найширших мас усього Советського Союзу. Інформаційна робота українського ви-

звольного підпільного руху зі зрозумілих причин може вестися тільки в обмежених розмірах. Наша пропаганда не може доходити до всіх підсоветських людей. А це є цілком певне, що коли б підсоветське громадянство було точно й широко інформоване про визвольну боротьбу українського народу, то вплив большевицької брехливої пропаганди на підсоветські маси був би значно менший. Значно більший був би теж опір цих мас проти большевицького режиму. Боротьба українського народу й розголос про цю боротьбу у світі додав би їм відваги до такого опору.

На цьому кінчу оцих своїх кілька завваг.

Пересилаю їх із вірою, що працюю в інтересі не лише перемоги українського народу, поневоленого большевицькою Москвою, але і в інтересі спільної перемоги всіх волелюбних народів над большевицькою тиранією. А ця тиранія сьогодні вже цілком реально загрожує світові, у тому числі і Сполученим Штатам Америки.

*Серпень, 1950 р.
В Україні, у підпіллі*